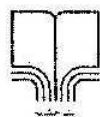

کَلِمَت گرینبرگ: میان خطوط

مشمول بر مناظره‌ای با کَلِمَت گرینبرگ

تی پری دودو

ترجمه‌ی بهارده سعیدزاده

www.ketab.ir

سرشناسه: دوو، تیر، ۱۹۴۴ م.

Duve, Thierry de

عنوان و نام پدیدآور: کلمنت، گرینبرگ، میان + مشتمل بر مناظره‌ای با کلمنت

گرینبرگ / نویسنده تی‌ری دوو؛ ترجمه سیدزاده

نشر: تهران، نشر چشمه، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۲۱۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۹-۴۶۹-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتاب حاضر از متن انگلیسی تحت عنوان «Clement Greenberg between

the lines, including a debate with Clement Greenberg, 2010» ترجمه شده است.

یادداشت: عنوان اصلی: Clement Greenberg entre les lignes, 2010

موضوع: گرینبرگ، کلمنت، ۱۹۹۴-۱۹۰۹ م.

موضوع: Greenberg, Clement

موضوع: نقد هنری -- ایالات متحده -- تاریخ -- قرن ۲۰ م.

موضوع: هنر نوین -- قرن ۲۰ م.

شناسه‌ی افزوده: گرینبرگ، کلمنت، ۱۹۹۴-۱۹۰۹ م.

شناسه‌ی افزوده: Greenberg, Clement

شناسه‌ی افزوده: سیدزاده، بهاره، ۱۳۶۱، مترجم

رده‌بندی کنگره: ۷۴۹۱۳۹۶ / ۳-۷۴۸۳

رده‌بندی دیویی: ۷۰۹ / ۲

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۳۶۸۴۴۵۷

cheshmehpublication

telegram.me/cheshmehpublication

www.cheshmeh.ir

رده‌بندی نشر چشمه: هنر - درباره‌ی هنر

کلیمت گرینبرگ: میان خطوط
مشمتمل بر مناظره‌ای با کلیمت گرینبرگ
تی‌پری دودو
ترجمه‌ی بهاره سعیدزاده
ویراستار: امیر نصری

مدیر هنری: مجید عباسی

لیتوگرافی: هماگرافیک

چاپ: دالاهو

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶، تهران

ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان

چاپ و نشر محفوظ و مخصوص نشر چشمه است.

هرگونه نقیض و تضاد از اثر، مشروط به دریافت اجازه‌ی کتبی ناشر است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۹۰-۶۹۰

دفتر مدیری و فروش نشر چشمه:

تهران، کارگر شمالی، تقاطع بزرگ شهید گمنام، کوچه چهارم، پلاک ۲.

تلفن: ۸۰۰۳۳۶۰۰

کتاب‌فروشی نشر چشمه کی‌کریم خان:

تهران، خیابان کریم‌خان زند، نیش میرزای شمس، شماره ۱۰۶.

تلفن: ۸۸۹۰۷۷۶۶

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی کورش:

تهران، بزرگراه ستاری شمال، نیش خیابان پیامبر مرکزی، مجتمع تجاری کورش، طبقه پنجم، حد ۴.

تلفن: ۴۴۹۷۱۹۸۸

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی آرن:

تهران، شهرک قدس (غرب)، بلوار فرخ‌زادی، نرسیده به بزرگراه نیایش، خیابان حافظی، نیش خیابان فریاد.

مجتمع تجاری آرن، طبقه ۲.

تلفن: ۷۵۹۳۵۴۵۵

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی بابل:

بابل، خیابان شریعتی، روبه‌روی شیرینی‌سرای بابل.

تلفن: (۰۱۱)۳۲۴۷۶۵۷۱

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی پریس:

تهران، پاسداران، نیش گلستان یکم، مجتمع پریس، طبقه ۲.

فهرست

۹	تقدیر و تشکر مؤلف
۱۱	تقدیر و تشکر مترجم
۱۳	پیش‌گفتار: سه گرینبرگ
۱۹	راه‌های نقد
۵۳	سکوت‌هایی در آموزه‌ها
۱۱۴	تأملات متزلزل
۱۵۶	مناظره‌ای عمومی با کلمنت گرینبرگ
۲۰۹	منابع مترجم
۲۱۰	منابع فارسی
۲۱۱	واژه‌نامه
۲۱۵	فهرست اسامی خاص

پیش‌گفتار: سه گرینبرگ

اوضاع عوض شده است. حدود پانزده سال پیش، در مقاله‌ای ناپخته که درباره‌ی کلمنت گرینبرگ نوشته بودم،^۱ برآه بدواری کرده بودم که نوشته‌هایش بدون پیش‌داوری خواننده شوند. و اضافه دادم که زمان طرد آتشین به سر آمده است، حال آن‌که باز - ارزیابی منتقدانه نارس باقی مانده است.^۲ کمتر از یک سال پس از مرگش، در ماه مه ۱۹۹۴ در هشتاد و پنج سالگی، انجمن سالانته‌ی منتقدان هنری^۳ جلسه‌ای در کنگره‌ی سالانته‌ی انجمن بسیار بانفوذ هنر دانشگاهی تشکیل داد که به چنین باز - ارزیابی‌های منتقدانه‌ای اختصاص داشت.^۴ نسل جوان‌تر که در این زمان طرد آتشین به تاریخ پیوسته، به‌نظر می‌رسد که با چشمی فارغ از پیش‌داوری خواندن گرینبرگ را آغاز کرده باشد؛ بدون تردید باید از انتشار چهار مجلد نخستین مجموعه‌ی کامل نوشته‌های او، ویراسته‌ی جان اُبراین^۴ سپاس‌گزار بود. خود من بارها از زمان نگارش نخستین مقاله‌ام [نوشته‌های] گرینبرگ را مطالعه کرده‌ام، و آنچه امروز برای من اهمیت دارد، کمتر از این‌که تلاشی برای خواندن میان خطوط نوشته‌هایش باشد، یک باز - ارزیابی منتقدانه است. تلاشی در جست‌وجوی یافتن پاسخی به پرسشی که احتمالاً بسیار شخصی

1. Thierry de Duve, "Clement Lessing", (1979), in *Essais datés I, 1974-1986* (Paris: La Différence, 1987).

2. The International Art Critics Association

3. "Clement Greenberg and his Legacy: A Critical Reassessment," session organized by Frances Colpitt of the University of Texas in San Antonio.

4. John O'Brian

است: چرا من همچنان تا این اندازه از این مرد می‌آموزم؟ این را گفتم که بیان کنم هدف این کتاب به هیچ‌رو تفسیر کلیت کار گرینبرگ نیست، بلکه مسیری شخصی از خلال نوشته‌ها و فکر اوست. من شایستگی آن را ندارم که بگویم این گرینبرگ است که میان خطوط خود، آن‌چه را که من گمان می‌کنم در آن جا می‌توانم بخوانم، نوشته است؛ اما وقتی به تفسیرهای دیگر خوانندگان رجوع می‌کنم حتماً نام را ذکر می‌کنم، و وقتی نظر خود را پیش می‌کشم، پنهانش نمی‌کنم. وگرنه من این کتاب را با خیال باز خوانی متنی که گرینبرگ می‌اندیشیدش می‌نوشتم، گویی گاهی او بالای سرم حضور داشت. آشنایی ویژه با قلمش توصیه می‌شود، اما برای درک نوشته‌های او ضروری نیست.

این کتاب سه فصل است، با این فکر که اگر کلی و ساده بگویم، سه گرینبرگ وجود دارند. نخستین آن‌ها گرینبرگ آموزه‌مند^۱ است که در همان ابتدای کار خود درباره‌ی نقش آنکه در، نقاد را سخ پیدا کرد. او کسی است که بیش از همه می‌ستایم و بیش از همه از او آموختیم. دومی منتقد هنری است که هر روز نقد می‌نوشت، او که پالاک^۲ را کشف کرد و روثو^۳ را کوبید، نظرش را درباره‌ی موندریان^۴ تغییر داد. او گرینبرگی است که بیش از همه را از من نوشته‌هایش [لذت می‌برم، او که بیش از همه می‌خواهم رقیبی برایش پیدا شود] می‌رمی. او که بیش از همه به او علاقه دارم، گرینبرگ نظریه‌پردازی است که زیر فشار «هنر صرف»^۵ با کُرچه^۶ و حتا کانت^۷ در زمینه‌ی استتیک نظری وارد مباحثه می‌شود.

گرینبرگ نخست (که در این کتاب دوم می‌آید) نویسنده‌ی «آنگار و کیچ»^۸

۱. Doctrinaire

۱. Paul Jackson Pollock (۱۹۵۶-۱۹۱۲). نقاش صاحب‌سبک امریکایی و از برجسته‌ترین نقاشان جنبش اکسپرسیونیسم (هیجان‌نمایی)، انتزاعی است. او به سبک ویرانه‌اش در نقاشی رنگ‌افشانی شهرت دارد. - م.

۲. Georges Henri Rouault (۱۹۵۸-۱۸۷۱). هنرمند قویست و اکسپرسیونیست فرانسوی. - م.

۳. Pieter Cornelis "Piet" Mondriaan (after 1906 Mondrian). پیش‌گرونیس تندترین یا پیت موندریان (۱۹۴۴-۱۸۷۲). نقاش هلندی. - م.

۴. Benedetto Croce (۱۹۵۲-۱۸۶۶). فیلسوف ایتالیایی که فعالیت‌هایی سیاسی نیز داشته. - م.

۵. Immanuel Kant (۱۸۰۴-۱۷۲۴). فیلسوف آلمانی و یکی از مهم‌ترین چهره‌های فلسفه‌ی مدرن، تفکر او تأثیر عظیمی بر متافیزیک، شناخت‌شناسی، اخلاق، فلسفه‌ی سیاسی و استتیک داشت. - م.

۶. «Avant-Garde and Kitsch»

و به «سوی یک لانوکوتون جدیدتر»^۱ است: متونی شدیداً لحن و متخاصمانه که به ترتیب در سال‌های ۱۹۳۹ و ۱۹۴۰ تحت تأثیر ترس از وحشیگری نازی و فاجعه‌ای قریب‌الوقوع، پیش از این‌که هیچ تفسیری درباره‌ی هیچ نمایشگاه یا اثری هنری بنویسد، نوشته شدند. من او را دیر کشف کردم. حدود سال‌های ۷۵-۱۹۷۴، در همان زمان که با بخش مهمی از هنر امریکا که او در آن زمان پشتیبانی‌اش می‌کرد، آشنا شدم (برای مثال نِلند^۲ و اَلِیتسکی^۳)، یعنی خیلی بعد از شوکی که در سال ۱۹۶۴ در مقام یک ارزیابی جوان بزرگ‌شده در میراث اوتوپایی باوهاوس^۴ تجربه کردم، وقتی برای نه‌ست بار با هنر پاپ مواجه شدم. به‌ویژه وارهاال^۵. تنها با تلاش بسیار توانستم مفهوم متناقض آوانگار را بپذیرم. که گرینبِ برگ جوان یک‌بار برای همیشه پدید آورد. در شرایطی که دیگران از راه‌های هم‌فام می‌زدند که آوانگارد یک ضدِ سنت است، گرینبِ برگ آن را تنها دفاع معتبر از سنت برابر نه‌ری فرساینده‌ی کیچ دانست. علی‌رغم تردیدهایی که به‌طور کلی نیز از میان نه‌اند. انجام این ایده را پذیرفتم: این توصیف بهتری از تاریخ بود نسبت به فلسفه‌ی توشییاکی بشرفتی که با آن پروراند شده بودم. از آن زمان، می‌توانم خود را در برابر آثار متناقضانه^۶ بسته نه‌همه‌ی آن‌ها، مثلاً باور می‌کنم وارهاال هنرمند بزرگی است، و این‌که او سنی است، زیرا آوانگارد است. من این «زیرا» را یک نکته‌ی آموزه‌ای می‌بینم که آن را مدیون گرین برگ^۷ هستم.

مجادله‌های آموزه‌ای چندان مورد علاقه‌ی گرینبِ برگ نبودند. آنچه بیش از هر چیز در مواجهه با یک فرد جدید سرگرمش می‌کرد، آزمودن ذوق آن فرد با او. طرف پنج دقیقه افراد را ارزیابی می‌کرد. نخستین باری که با او ملاقات کرده مکالمه^۸ خیلی

۱. «Towards a New Laocoon»

۲. Kenneth Noland: کیت نِلند (۱۹۱۰-۱۹۹۳)، نقاش انتزاعی آمریکایی و یکی از مشهورترین نقاشان سطوح رنگی (میدان رنگ)، (color field painting)، امریکا بود. در دهه‌ی پنجاه او را در زمره‌ی نقاشان جنبش هیپانیمایی فرتزلی طیف‌بندی می‌کردند. و در اوایل دهه‌ی شصت نقاشی مینیمالیست به‌شمار می‌رفت. - م.

۳. Jules Olitski: جولز اَلِیتسکی (۲۰۰۴-۱۹۲۲)، نقاش انتزاعی و هنرمند چاپ دستی و مجسمه‌ساز آمریکایی. - م.

۴. Bauhaus: باوهاوس در زبان آلمانی به معنی «خانه‌ی معماری»، نام یک مدرسه‌ی معماری و هنرهای کاربردی در آلمان بود که از سال ۱۹۱۹ تا ۱۹۳۳ به‌طور هنرمندان پرداخت و نقش مهمی در برقراری پیوند میان طرح و فن ایفا کرد. آموزه‌های آن، پیش و پس از انحلال یکی از نمادهای دوران مدرن شناخته‌شد و در سال‌های بعد نیز پیروانی داشتند. در نهایت این آموزه‌ها شکل یک جنبش هنری را به‌خود گرفت که از جریانات مهم و تأثیرگذار سده‌ی بیستم محسوب می‌شود. - م.

۵. Andy Warhol: آندی وارهاال (۱۹۸۷-۱۹۳۸)، هنرمند آمریکایی و مهم‌ترین چهره‌ی جنبش هنر پاپ. - م.

سریع به سمت وارهاال رفت، و هنگامی که به او گفتم نظرم درباره‌ی وارهاال چیست، به‌تندی گفت «همین الان از خود در مقام یک داور هنری سلب صلاحیت کردید.» من خندیدم، انتظارش را داشتم، و سپس مکالمه به بُلند کشیده شد، که از کارهایش چند نمونه‌ای در مقابل مان بود، که به‌نظر من متقاعدکننده نبودند. این‌ها را گفتم که بگویم من ابداً نیازی به توافق با گرینبرگ منتقد هنری (که در این کتاب، اول می‌آید) ندارم تا اعتراف کنم او نزدیک‌ترین به قلب من است. او هر روز راجع به آن‌چه در هنر دوست داشت یا نداشته می‌نوشت، و خواننده‌اش را با خود در کشف‌های تازه‌اش همراه می‌کرد، و او را در تردیدها، تغییر عقیده‌ها و تمایلاتش شریک می‌کرد. من هنوز [نوشته‌های] او را با لذت فراوان می‌خوانم و او همچنان برای من نمونه‌ی عملی نقد هنری خوب است.

گرینبرگ به من بیش از همه به او علاقه دارم، نظریه‌پرداز است که پیرامون او برخی جریان‌ها گرد آمده، که به باور من، سرآغاز بازتفسیری از مدرنیته‌ی هنری را رقم می‌زنند. گرینبرگ نه به‌پر از همیشه وجود نداشت، اما در دهه‌ی هفتاد در حدود ده مقاله ظهور کرد که منگی اسمی نام داشتند و ظاهراً به ترتیبی تصادفی در مجله‌های هنری گوناگون منتشر می‌شدند. مهم‌تر از هر چیز، او نه به شکلی خودجوش بلکه در پاسخ به جریان‌های جدید هنری دهه‌ی شصت، پا به عرصه‌ی وجود گذاشت. این جریان‌ها در ابتدا هنر پاپ، هنر مینیمال و مفهومی، که گرینبرگ درست یا غلط (که به‌نظر من درباره‌ی برآیند آن و هنرمندان حق با او بود و درباره‌ی برخی دیگر نه) تهدیدی خطرناک برای آن‌ها و بالاترین اهداف هنر می‌دانست، بودند. در تمامی این «سمینار»ها جدل او با روح دنیای دوشان^۱ است که به‌نظر من اصلاً هیچ ارتباطی با آن‌ها ندارد.

فصل نخست در پاسخ به دعوتی از سوی ژان-آلویه مَرستر^۲ به همایشی نوشته شد که در نوامبر ۱۹۹۳ در دانشگاه پی‌یر مَنلیز فرانس^۳ در گِرُنِبل^۴ ترتیب داد. عنوان همایش متن، کار، احساس بود و من با مرتبط کردن این سه واژه در قالب طرح‌نامه‌ای

۱. Marcel Duchamp (مارسل دوشان) (۱۸۸۷-۱۹۶۸)، نقاش، مجسمه‌ساز، شعرنویس و نویسنده‌ی فرانسوی. آمریکایی که کارش اغلب با ددانیسم و هنر مفهومی مربوط دانسته می‌شود. م.

2 Jean-Olivier Majasre

3 Pierre Mendès France

4 Grenoble

با نام «آیا گرنیبرگ مرا بر آن داشت که به پالاک عشق بورزم؟» پاسخ دادم که در مجموعه مقاله‌های همایش منتشر شد و در این کتاب نیز ذیل عنوانی دیگر آمده است.^۱ فصل دوم، که پیش‌تر منتشر نشده بود، متأخرترین است. این فصل که مهم‌ترین فصل کتاب است سرآغاز یک بازنگری در مدرنیسم را مطرح می‌کند که امیدوارم بتواند به غانله‌ی اهانت‌های طرف‌داران و مخالفان گرنیبرگ به یکدیگر بر سر متونی خاتمه دهد که وحی منزل تلقی‌شان می‌کنند، آن هم درحالی که بسیار تفسیرپذیرند. فصل سوم (که به لحاظ ترتیب نگارش نخست نوشته شده بود) متنی است که در همایش گرنیبرگ رفرزاده در مرکز ژرژ پُمپیدو^۲ در مه ۱۹۹۳ در پی اقدام دَنیل سوتیف^۳ و ژان-پی‌یر کریکس^۴ ارائه کردم. این متن برای نخستین بار در ژورنال دفتر موزه‌ی ملی هنر مدرن^۵ منتشر شد.^۶ در این حال لازم می‌دانم از ژان-آلیویه مژستر، دَنیل سوتیف و ژان-پی‌یر کریکس برای این که اجازه دادند فصل‌های یک و سه بدون تغییر زیاد ترجمه شوند، تشکر کنم.

در پایان این کتاب مناظره‌ای تاکنون منتشر نشده با کلمنت گرنیبرگ آمده است. مناظره‌ای که در مارس ۱۹۸۷ در دانشگاه آواکس در آن زمان در آنجا تدریس می‌کردم، پیش‌قدم آن شدم. البته یک ماه از یک ترم رسمی را صرف آماده کردن دانشجویان، دادن متونی منتخب به آن‌ها که مطالعه کنند و سپس در کلاس بحث کنند، کردم و پس از آن، دانشجویان پرسش‌های خود را تنظیم کردند. مناظره، بررسی رد. حدود چهارصد نفر در سالن حضور داشتند، و دانشجویان من ابدأ تنها کسانی بودند که در بحث مشارکت می‌کردند. آن روز عصر، اجتماعی تشنه [ی دانستن] و آگاه، به هورتورین منتقد هنری جهان را موردهجمه‌ای از پرسش‌هایی قرار دادند که نه مجیزه را می‌گفتند و نه پاسخ‌هایش را پیش‌پیش نقد می‌کردند. خود من هم ساکت نبودم، و خواننده در مناظره تعداد خوبی از پرسش‌هایی را خواهد یافت که شالوده‌ی تأملات من در این کتاب را

1. "Greenberg m'a-t-il fait aimer Pollock? Remarques sur la critique d'art de Clement Greenberg," in Jean-Olivier Majastre, (ed.), *Le texte, l'œuvre, l'émotion* (Brussels: La lettre volée, 1994)

2. Pièce de résistance

3. Georges Pompidou Center

4. Daniel Soutif

5. Jean-Pierre Criqui

6. *Les Cahiers du Musée National d'Art Moderne*

7. "Les tremblements de la réflexion. Remarques sur l'esthétique de Clement Greenberg," *Les Cahiers du Musée National d'Art Moderne* 45/46, Fall-Winter 1993.

تشکیل می‌دهند. گرینبرگ موقرانه تن به این آزمون دشوار داد، گاهی شادمانه و گاهی آزرده و همواره با احترام فراوان نسبت به مخاطبانش، بدون تبعیض. البته او عقایدش را بازگو کرد، اغلب عقاید حاضرآماده‌اش را که خوانندگان متونش آشنا می‌یابند. اما در مواردی اعتراضات پیش‌بینی‌نشده‌ای نیز به او شد، که پاسخ‌های به همان اندازه تعجب‌آوری که به آن‌ها داده شد بسیار بر جذابیت جلسه افزود. برای نقل عادلانه‌ی فضا، ریتم و لحن جلسه، تقریباً به‌تمامی آن را با حفظ لحن گفتار تا جای امکان، آورده‌ایم؛ با این آگاهی که با سندی تاریخی روبه‌رو هستیم. تنها تأسف من این است که به خاطر یاری نکردن حافظه و نیز عدم امکان شناسایی همه‌ی شرکت‌کنندگانی که برخاسته و آمدند، ساختم، قادر به درج نام پرسش‌کنندگان نبوده‌ام، به‌جز در مورد همکارانم ژوان لمرر و آلن به‌لین^۱. امیدوارم تمام کسانی که در کیفیت مناظره سهیم بودند و صدای خود را تشویق می‌دهند، مرا به خاطر ناتوانی در درج نام‌شان ببخشند.